

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 1 (106)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 1 (106)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 811.161.2'38

DOI 10.35433/philology.1(106).2026.94-103

ТРОПІКА ПАСТИРСЬКОГО ЛИСТА А. ШЕПТИЦЬКОГО "ДО МОЇХ ЛЮБИХ ГУЦУЛІВ!"

М. В. Гнатюк*

У статті здійснено якісну та кількісну характеристику тропів у посланні А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів!" З'ясовано, що основним тропом за кількістю наявних одиниць є епітет. Визначено, що в тексті переважають постійні епітети, натомість кількість індивідуально-авторських – незначна. Виявлено, що епітети мають як негативну, так і позитивну семантику. Зауважено, що художні означення переважно стоять у препозиції. Визначено, що на другому місці за кількістю виявлених одиниць перебувають метафори. З'ясовано, що метафора в пастирському листі А. Шептицького виконує комунікативну й емоційно-оцінну функції, рідше – образно-естетичну. Виявлено значну кількість стертих метафор. Визначено, що на третьому місці за кількістю уживань у тексті послання перебувають риторичні фігури (риторичні запитання, риторичні звертання, оклики). Констатовано, що риторичні фігури діалогізують комунікативне поле, слугують засобом емотивності й емпатії. Виявлено меншу частотність уживання таких тропів, як метонімія, перифраз, порівняння, паралелізм, гіпербола, повтори, анафора, інверсія, антитеза, оксиморон, тавтологія тощо. Стверджено, що використання тропів у посланні А. Шептицького має прагматичну, дидактичну мету – вплинути на читачів /слухачів і досягти якнайбільшого душпастирського ефекту, а не образно-естетичну, що більш притаманне художнім творам. Мовний матеріал пастирського листа А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів!" передбачає такі основні напрями дослідження: богословські терміни в посланні (ступінь детермінологізації термінних одиниць у діалектному оточенні); абстрактна лексика в посланні; еволюція правописного оформлення тексту послання; вставні конструкції в тексті послання; роль топонімів, етнізмів у посланні та ін.

Ключові слова: конфесійний стиль, пастирський лист А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів!", тропи, комунікативне поле, дидактична мета.

* кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
(Національний університет "Львівська політехніка"),
myroslava.v.hnatiuk@pnu.ua
ORCID: 0000-0002-1663-7095

THE TROPEICS OF ANDREI SHEPTYTSKYI'S PASTORAL LETTER "TO MY BELOVED HUTSULS!"

Hnatyuk M. V.

The article provides a qualitative and quantitative analysis of tropes in Andrei Sheptytskyi's pastoral letter "To My Beloved Hutsuls!". It is established that the most frequent trope in terms of the number of occurrences is the epithet. It is determined that fixed epithets prevail in the text, whereas individually authorial ones are relatively few. The study reveals that epithets carry both negative and positive semantic connotations and are predominantly positioned in preposition. Metaphors rank second in terms of frequency. It is shown that in Sheptytskyi's pastoral letter metaphor performs primarily communicative and emotive-evaluative functions, and more rarely an imagistic and aesthetic one. A considerable number of conventionalized (dead) metaphors are identified. Rhetorical figures (rhetorical questions, rhetorical addresses, and exclamations) occupy the third position in terms of frequency of use. It is stated that rhetorical figures dialogize the communicative space and function as means of emotiveness and empathy. Lower frequency is observed for such tropes as metonymy, periphrasis, simile, parallelism, hyperbole, repetition, anaphora, inversion, antithesis, oxymoron, tautology, and others. It is argued that the use of tropes in Sheptytskyi's pastoral letter serves primarily pragmatic and didactic purposes — to influence readers/listeners and to achieve the greatest possible pastoral effect — rather than imagistic and aesthetic ones, which are more characteristic of literary texts. The linguistic material of Andrei Sheptytskyi's pastoral letter "To My Beloved Hutsuls!" suggests the following main directions for further research: theological terminology in the letter (the degree of determinologization of terminological units in a dialectal environment); abstract vocabulary in the text; the evolution of orthographic representation of the letter; parenthetical constructions in the text; and the role of toponyms and ethnonyms in the letter, among others.

Keywords: confessional style, Andrei Sheptytskyi's pastoral letter "To My Beloved Hutsuls!", tropes, communicative space, didactic purpose.

Постановка наукової проблеми.

Конфесійний (релігійний, богословський) стиль охоплює кілька підстилів, серед яких основними є сакральний, літургійний, молитовно-пісенний, богословсько-науковий, проповідницький. Жанр пастирського листа (послання) належить до проповідницького підстилю і має певний арсенал виражальних засобів, серед яких важливе місце посідають тропи. Об'єктом нашого дослідження є пастирський лист Митрополита А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів" – унікальний твір у душпастирській спадщині Митрополита, адже його написано гуцульським діалектом (говором). Оскільки конфесійний стиль, як вважають Н. Д. Бабич [1: 25], О. В. Ільїна [6: 44], є найдавнішим, базовим, проте найменш описаним стилем у розвитку української літературної мови, актуальність дослідження його підстилів, жанрів і виражальних засобів очевидна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному

лінгвістичному дискурсі знаходимо кілька праць, присвячених мові творів А. Шептицького. С. П. Гірняк у публікації "Мовні особливості пастирських послань і морально-пасторальних праць Митрополита Андрея Шептицького" [2] характеризує особливості ідіолекту Митрополита передусім на лексичному та правописному рівнях, зазначає його органічний зв'язок із соціолектом освіченої верстви галицького суспільства кінця ХІХ-го – поч. ХХ ст., однак тропеїчні засоби у творах А. Шептицького залишаються поза увагою автора. Мовознавці О. Левченко та Ю. Гулик досліджують мову праць А. Шептицького передусім інструментально: на базі послань Митрополита "навчають" комп'ютерну програму розпізнавати богословську лексику й ширше – богословські сенси в тексті [4; 5]. Пастирський лист Митрополита А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів" уже виступав об'єктом нашої мовознавчої розвідки "Діалект як інструмент конфесійного стилю:

межі можливостей (на матеріалі послання А. Шептицького «До моїх любих Гуцулів!») [3], де здійснено комплексну характеристику виражальних засобів гуцульського говору, яким написано послання, однак корпус тропів, ужитих у цьому творі Митрополита, ще не виступав предметом мовознавчого аналізу.

Джерельною базою нашого дослідження є текст послання "До моїх любих Гуцулів!" (1900 р.), уміщений у ювілейному виданні творів Митрополита А. Шептицького 1935 року [11].

Мета дослідження: виявити ступінь художності (образності) мовних виражальних засобів з огляду на жанр пастирського листа. Досягненню поставленої мети слугуватиме виконання таких завдань: фіксація в пастирському листі А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів!" тропеїчних засобів: епітетів, метафор, порівнянь, риторичних фігур тощо; з'ясування дидактичної, душпастирської та художньо-образної ролі зазначених виражальних засобів. У статті застосовано такі основні методи дослідження: метод суцільної вибірки, описово-аналітичний, порівняльний; також залучено метод компонентного аналізу й частково статистичний.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Методом суцільної вибірки ми сформували корпус емпіричного матеріалу, що дало змогу визначити кількісну градацію вжитих тропеїчних засобів. Нижче розглянемо особливості тропів, наявних у посланні, починаючи від найчисленнішої групи.

I. Епітети. За кількісним критерієм центральне місце в тропіці пастирського листа посідають епітети, що цілком передбачувано, адже епітет у мовознавчому та літературознавчому дискурсі часто називають "першотропом". Справді, після номінування предмета людина намагалася пізнати його глибше, описати, осягнути – означити. Крім

того, епітет часто містить у зародковому вигляді й інші тропи – метафору, метонімію, оксиморон, іронію тощо. Серед зафіксованих у посланні епітетів виділяємо постійні епітети різної етимології та умовно авторські.

Постійні епітети. Виявлені в тексті постійні епітети можуть мати позитивну й негативну семантику, бути власне постійними, коли означення позбавлене переносного значення, та відносно постійними – коли означення має переносне значення, проте відтворюваність сполуки, до якої воно входить, прямує до ідіоматичної, як і для постійних епітетів. До власне постійних із позитивною семантикою відносимо: *красні полонини, красні молитви, вічне спасене (спасеніє), праведна душа, света земля (земля), дочесне шісте (щастя), милі брата, добрі хрїстени, свете супружество, обовезок светий і светий обовезок, Божа установа, ласка Божа, янголи небесні, шірий сердешний гуцулський народ, файна гостина, красні корови, крашший маєток, свето урочьисте, свете злучіне, вода йорданука, сокрушенне серце, слово Боже, супружество свете, Церькова света, света річь, света Тайна супружества.*

До власне постійних із негативною семантикою відносимо епітети: *кара Божа, гнів Божий, погибель вічна і вічна погибель, погибель дочесна, сірчений вогонь, вічний вогонь, тежкий гріх, тежка робота, зла мачюха, скажений пес, природа люцка зупсована.*

До відносно постійних (квазіпостійних) епітетів належать: *глибока віра, добрі книжки, тверде серце, солені гроші, чьорна кров, тепла набожність, страшний дош, люта смерть, сумна доля, сухі довги, легіні буйні, янгольска тівоча краса, веселий край, що виникли на базі метафризації та метонімізації.*

Епітети в тексті послання можуть стояти як у препозиції, так і в постпозиції щодо означуваного слова: *блудне діло і діло блудне* (до речі, тут

спостерігаємо недогляд автора чи редактора: відповідно до вимог гуцульського говору очікуваним є варіант *гіло*), *благодать небесна і небесна благодать, Божий поредок і поредок Божий, погибель вічна і вічна погибель, обовезок святий і святий обовезок* та ін. Кількісно переважає препозитивне розташування означень, що є прикметною рисою української мови загалом. А. Шептицький вживає транснаціональний символ України як *веселого краю* (пор. у думках: *у край веселий, у мир хрещений*) щодо Гуцульщини, до того ж епітет розміщено в препозиції, на відміну від його традиційного розташування у фольклорних текстах.

Авторські епітети. До умовно авторських відносимо епітети, що не мають загальноомовної відтворюваності, попри те їх також не можна вважати результатом художнього пошуку автора. Тож авторських епітетів у літературознавчому розумінні цього поняття в пастирському листі А. Шептицького практично не знаходимо. Митрополит не ставив перед собою художньої, естетичної мети, а передусім мав дидактичні, душпастирські завдання, відтак решта епітетів також зазвичай не мають переносного значення, а передають емоції автора: *любі Гуцули, деді і нені безбожні, дурні та безбожні бубони (забобони), найлютіші вороги, страшна безбожність, безмірна кара, проклетя горівка, пусті, дурні річьи, погана і дурна бесіда, дурний ермарок, погані співанки, недобра* (знову спостерігаємо авторський чи редакторський недогляд: відповідно до гуцульського слововжитку очікуваним є варіант *нидобра*), *погана охота, мерзенна гадка, мерзенна бесіда, мерзенний позір, гадина плюгава, пустий сьміх, страшенна лифа* (лихва). Припускаємо також, що побічною причиною відсутності художньо-образних тропів у тексті пастирського листа може бути й мова твору: автор не настільки володів гуцульським говором (це демонструють

наведені вище недогляди), аби творити ним індивідуальні образні вислови. Також знаємо зі змісту послання та з історичного контексту, що адресатами пастирського листа були прості, малоосвічені, а то й неписьменні гуцули, які просто не могли б сприйняти високохудожніх висловів. Слово Митрополита мало порятувати їх від алкоголізму, розпусти, збайдужіння, хвороб, економічного занепаду, що нищили тоді Гуцульщину [7: 129].

II. Метафори. Метафора в пастирському листі А. Шептицького виконує комунікативну й емоційно-оцінну функції, рідше – образно-естетичну. Оскільки, як ми вже згадували, послання має виразно дидактичне спрямування, у тексті знаходимо оцінні метафори із позитивним та негативним знаком. Позитивні метафори: *злотні нитки любови, супржество стоїт на Законі Божім, корінь життя христенцого, тверда у набожності*. Негативні метафори: *пожір* (вогонь, пожежа) *гріха нечестого, чьорна хмара гніву Божого, діявол розум відобраз, гріх утиснувси у хату, тікає з неї мир, – тікає благословеніє Боже, присегу ломют, туманют нарід, слезами змивати гріхи, з цього гнізда зарази та беззаконства*.

Комунікативні метафори: *тим лекше его у гріх тегне, викоренити зпомежи себе цес гріх, гріх ни загостив, обудітси з гріха, з'езати ланцом права Божого, довг буде рости, света земля (земля), шо Вас носит, громи свого гніву; озмітси за руки і згіршене з села гет вікинъте!* У цьому блоці зауважуємо стерті метафори, як-от: *довг буде рости, земля Вас носит*. Якщо дивитися ширше, то більшість метафор у цьому пастирському листі якраз тяжіє до стертої образності з огляду на частоту їх уживання в конфесійному стилі.

III. Риторичні фігури. Риторичні звертання й запитання назагал є визначальною рисою дидактичних жанрів конфесійного стилю. Послання "До моїх любих Гуцулів!" багате на

зазначені синтаксичні засоби. Навіть у самій назві пастирського листа, що містить завуальоване звертання, зауважуємо цей спосіб впливу на читача через використання знака оклику. Значна кількість риторичних фігур у тексті передає відповідний емоційний стан автора й підкреслює його емпатію стосовно читачів. Риторичне запитання, як відомо, є стилістичною фігурою, що не потребує відповіді, оскільки вона очевидна – випливає із самого запитання. Щоправда, саме "афористичного узагальнення" [9], якщо дотримуватися літературознавчої дефініції цього тропа, у Шептицького ми не знаходимо. Натомість відчитуємо дидактичний прагматизм – навчити, застерегти, напоумити адресатів. До прикладу: *А кількото разів христинин при оказії унеси, а кілько грошей при тім витратит?!* Із контексту довідуємося про критичну ситуацію в гуцульських селах із алкоголізмом, що була зумовлена передусім соціально-економічними причинами. Дослідження істориків підтверджують цю катастрофу: "...занепад і розорення селянських господарств, родинні сварки, крики і прокльони, побої сп'янілих хлопів, плач жінок і дітей, судові процеси і урядові езекуції – такими були щоденні картини сільського життя" [7: 129]. Погоджуємося з думкою П. П. Томенка, що майстерно вжиті риторичні звертання й запитання створюють відповідне комунікативне поле, у якому "віруючий... відчуває себе учасником діалогу" [12: 65]. Наприклад, запитання і звертання в одному реченні: *Бо і відків би єї мали, питаю я Вас, Людоньки Добрі?* – дає змогу змодельовати комунікативну ситуацію, коли відповідь уявного адресата очевидна: *Нівідків* (Нізвідки). Із контексту довідуємося, що йдеться про необізнаність селян у банківських справах.

Чи не найчастотнішою риторичною фігурою в посланні є оклик. А. Шептицький часто ставить знак оклику в розповідних реченнях, аби

наголосити на важливості змісту сказаного: *Ніде ни було передь цим потопом їм ретунку-охорони! Усі вігнули!* Прикметною особливістю цього послання Митрополита є значна кількість у ньому окликів, що мають структуру складнопідрядного речення: *Блудство робит людям таку криуду, шо биршої годі зробити!* Інколи такі речення ускладнені однорідними членами, що робить їх громіздкими: *А ни може бути биршої кривди* (тут зауважуємо фонетично-правописний варіант до лексеми криуда), *ек комус Божий поредок у родині знишиети і перевернути тай ласку Божу ему відоймити!* Безперечно, такі синтаксичні конструкції складні для інтонування, однак досвідчений оратор мав би його відтворити. Нагадаємо, що Митрополит у вступному слові до цього пастирського листа настановляє, аби його читали людям у читальнях, тобто це міг робити не лише священник, а хтось із громади, хто міг виразно й із відповідними інтонаціями донести вірянам зміст написаного. Звичайно, не в кожному селі був такий чоловік, тому й ефект від послання був не однаковий.

Більшість довідкових джерел залічують до риторичних фігур риторичні питання, звертання, заперечення та оклики. Попри те слушною, на наш погляд, є думка зараховувати до риторичних фігур також інші тропи, що утворені за синтаксичними моделями [8: 476]. До того ж такий підхід є зручним для систематизації емпіричного матеріалу. Нижче розглянемо ті з них, що фігурують у тексті послання.

Анафора. Хвалючи добрих християн, автор вдається до однакових початків речень, адже такий формальний засіб дає змогу адресатам уважніше зосередитися на змісті: *І цих, шо у супружестві мирно тай прикладно жіют,...І цих, шо зачъитані на горівку* (склали в церкві присягу, що не вживатимуть алкоголю)...*І цих, шо файно тай примірно по христенцики жіют...І цих, шо до церькови шо негілі і*

света ходють... Як бачимо, чотири єдинопочатки мали б врешті-решт повернути увагу адресатів, передусім слухачів. Як зазначає З. Й. Куньч, в ораторських текстах анафора має ще одну функцію – викликати в адресатів потрібні емоції [8: 479]. За нашими спостереженнями, Митрополит А. Шептицький уміло використовує цей засіб впливу на вірян. Початкові вигукі в тісно поєднаних за змістом реченнях також можемо вважати анафорою: *Ой, проклетя на Суді Божім та стариня (батьки) безбожна... Ой, ек же плакати, – та екими слезами змивати такі гріхи!*

Повтори. Повтори, на нашу думку, можна вважати синтаксичним плеоназмом: вони сповільнюють темп мовлення, заповнюють паузу й тим самим зосереджують увагу адресата на певному наставлянні на розум: *Ни довго – ой ни довго на світочьку Божім; Ніколи, на-світі ніколи ни годитси робити его.*

Порівняння. Порівняння в тексті пастирського листа базуються, так би мовити, на методиці Ісуса Христа. Так само, як Ісус використовував для своїх притч реалії з тодішнього повсякденного життя простих людей, аби в зрозумулій формі донести їм своє вчення, Митрополит вдається до відомих гуцулам образів і ситуацій: свічка, гора, ланцюг, гадюка, ведмідь, худоба; пожежа в селі, повінь на річці тощо. Позитивні порівняння: *Бог повірив Вам Ваші тіти, ек би янголиків з неба; Кождий хрест...сіяє ласков Божов, ек та свічка, шо світит у темневі.* Негативні порівняння: *А тіти – то ек та деревина, шо у лісі дико росте!... Бо за горіков тегниси, ек довгий ланц, усеке беззаконіє тай усеке нешісте; то перехрестітси, ек передь пекольников огидов; за маржину бирше дбали, ек за цього янголя небесного (ідеться про те, що батьки більше дбали про худобу (маржину), ніж про дітей); Страшно мерзенна огида блудства, – от ек гадина, повна їди, улізла тай замешкала у тій хаті!; з цього гнізда зарази та беззаконства – з тої коришми.*

Цікаво, що позитивні порівняння структурно здебільшого є словосполученнями – порівняльними зворотами, натомість негативні – є ширшими синтаксичними утвореннями – повними чи еліптичними реченнями з порівняльним компонентом.

У тексті пастирського листа трапляються поширені порівняння, що тяжіють до паралелізму: *Ек вовк дикий, ек медвідь роздирає невинне ерче, так і ті дедя та неня проклеті мечютси чесом тай роздирают невинну дитинку; Ек добрий вівчер скрізь шукає віувиці, шо пропала..., так і я скрізь по Ваших горах шукав тай кликав і глипів за грішниками.* Однак прикладів класичного паралелізму в посланні ми не зауважили.

Перифраз. Яскраво виражених перифразів у пастирському листі ми також не виявили, проте знаходимо сполуку *трупеча голова* (череп), що одночасно тяжіє і до символу, і до перифраза: *то най собі каже вімалювати таку голову трупечу, шо її пишут у антиках на тих флешках, шо у них тримают тріло.*

Антитеза. Структурно змодельованих антитез у посланні небагато, однак протиставлення в тексті пастирського листа виконують чи не головну роль: саме вони втілюють генеральну ідею твору – боротьби добра зі злом: *Я хочью утвердити Вас у добрім, а остеречи вид злого; Пишу ни з гніву, а з любови.* Безперечно, трапляються й антитези без значного смислового навантаження: *Послухают цього чьитані і старі... – послухают і молоді.*

Інверсія. Аби наголосити на важливості певного поняття чи факту, автор використовує непрямий порядок слів і ставить потрібну інформацію або в кінець речення (*І на цілім світі така поміж людьми є Божа установа*), або на початок (*Онь (аж) три рази вставевси за ними вірний Єго слуга Авраам*). Можемо припустити, що цей вибір автор робив інтуїтивно, керуючись комунікативною потребою.

Отож, синтаксичні риторичні конструкції в посланні мають ознаки емотивності, емпатії та дидактичності й водночас практично позбавлені художньо-образних характеристик.

IV. Інші тропейні засоби. Нижче розглянемо менш частотні тропейні засоби, зафіксовані в посланні методом суцільної вибірки.

Метонімія. У тексті послання ми виявили незначну кількість метонімічних сполук: *котрат підписував при горівці; гнів Божої кари; Ваші села від цього гріха очестити.* Трапляються й випадки використання синекдохи, що є різновидом метонімії: *нехристенцкі руки, перейде у чюжі руки, ни буде у наших горах ані одної душі христенцкої.* Варто зазначити, що наведені сполуки також втратили початкову образність і фактично належать до загальноновживаної лексики.

Оксиморон. Серед сполук з епітетами ми виявили оксиморонні вислови: *нисправедливі молитви, лиха неня.* Загалом позитивно забарвлене слово *молитва* набуває негативного звучання у відповідному мініконтексті, проте ширший контекст вносить повне розуміння: ідеться про мольфарів, які вживають освячені речі та молитви у своїх ворожіннях, проти чого застерігає гуцулів Митрополит. Також *неня* за визначенням не може бути *лихою*, однак автор вживає цю сполуку щодо матерів, які ходять до корчми, пиячать і занедбали своїх дітей, тож логіка такого слововжитку логічна.

Символи. Загалом мова пастирських листів як одного з жанрів проповідницького підстилю конфесійного стилю мусить містити релігійні символи, що цілком передбачувано й органічно. У цьому посланні знаходимо заголовок розділу, що має два символи (*добрий пастир, загублена овечка*) й фактично є розгорненою символічною картиною: *Добрий пастир шукає загубленої овечки.* Також знаходимо такі символи, як *сірчений вогонь, вічний вогонь.* Проте очікуваної кількості

символів у цьому творі Митрополита ми не зауважуємо – автор зосереджувався на цілком приземлених речах, намагаючись достукатися до свідомості людей та вивести їх з економічної та моральної кризи.

Плеоназм. У сполуці *безбожні бубони (забобони)* спостерігаємо багатослів'я, яке можна вважати як стилістичним недоліком у творі, адже забобони (бубони) за визначенням є безбожними – суперечать Божому закону, так і стилістичним засобом. Погоджуємося з думкою дослідників, що додавання зрозумілого епітета до слова із затемненою для мовця семантикою може бути в певних ситуаціях цілком доречним [10: 48]. До того ж у нашому випадку важить виховний момент, що також виправдовує вживання плеоназму. Крім того, плеонастичні сполуки часто заповнюють мовленнєву паузу, що важливо для усних виступів. Згадаймо, що пастирський лист А. Шептицького був призначений якраз для усного сприйняття – його мали читати в церквах або читальнях.

Гіпербола. Говорячи про право молодих жінок на гідне життя, автор вдається до стилізованого під фольклорне перебільшення: *Сто разів прокляті теці і свекрухи!* (Тут, як і вище, знову зауважуємо порушення діалектної закономірності: *прокляті* попри очікуване *проклеті*). Навіть сучасного читача вражає моторошна гіпербола Митрополита, звернена до *любих Гуцулів*, – *"усі загинете"*: *Люди за Вас по світі каут, ба й по книжках пишут, шо ни мене і сотка літ, а Ви усі загинете і марне пропадете.* Соціально-економічний контекст на Гуцульщині в XIX ст., як ми вже згадували вище, якнайменше схиляв автора-душпастиря до художності. Про загрозливу ситуацію, що склалася, писав також І. Франко: "Поганий економічний порядок невдержимою силою пре нашого мужика – особливо біднішого – до п'янства". І далі: "...він не може придумати для себе ніякої підмоги...От він і пускається... в той вир, котрий несе його до погібелі" [13].

Іронія. Загалом у тексті пастирського листа іронічних пасажів знаходимо небагато – переважає пряма, відверта критика й щире повчання та співчуття. Ось один із небагатьох прикладів іронічного слововжитку: сполюка з постійним епітетом *бідні люде* слугує авторові засобом іронії, коли йдеться про висміювання язичницьких вірувань, що їх масово практикують християни: *І аби киточька ни мастила маржини, говіют бідні люде* (підкреслення наше – М. Г.) *тай светкуют багато светок, шо їх Закон Божий ни знае.*

Висновки й перспективи дослідження. У процесі дослідження з'ясовано, що в посланні А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів!" наявна розгалужена система тропеїчних засобів. Основним тропом є епітет. У тексті переважають постійні епітети, кількість індивідуально-авторських – незначна. Метафора в пастирському листі А. Шептицького виконує комунікативну й емоційно-

оцінну функції, рідше – образно-естетичну. Синтаксичні риторичні конструкції в посланні мають ознаки емотивності, емпатії та дидактичності й водночас практично позбавлені художньо-образних характеристик. Використання тропів у посланні А. Шептицького має прагматичну, дидактичну мету – вплинути на читачів/слухачів й досягти якнайбільшого душпастирського ефекту, а не образно-естетичну, що більш притаманне художнім творам. Мовний матеріал пастирського листа А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів!" передбачає такі основні напрями дослідження: богословські терміни в посланні (ступінь детермінологізації термінів одиниць у діалектному оточенні); абстрактна лексика в посланні; еволюція правописного оформлення тексту послання; вставні конструкції в тексті послання та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич Н. Д. Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки: збірник науково-дидактичних праць. Чернівці: Букрек, 2009. 214 с.
2. Гірняк С. П. Мовні особливості пастирських послань і морально-пасторальних праць Митрополита Андрея Шептицького. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія "Філологічні науки"*. 2014. № 76. С. 179–186.
3. Гнатюк М. В. Діалект як інструмент конфесійного стилю: межі можливостей (на матеріалі послання А. Шептицького "До моїх любих Гуцулів!"). *Філологічний часопис*. Умань, 2025. № 2. С. 15–21. <https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2025.346954>.
4. Гулик Ю., Левченко О. Корпусне моделювання еволюції мовного стилю в пастирських посланнях Андрея Шептицького. *Матеріали конференцій МЦНД*. Кременчук, 2024. С. 218–219.
5. Гулик Ю., Левченко О. Аналіз лінгвістичних особливостей пастирських послань Андрея Шептицького: перспективи корпусного дослідження. *Матеріали конференцій МЦНД*. Кривий Ріг, 2024. С. 350–352.
6. Ільїна О. В. Мовностилістичні особливості конфесійного стилю української мови. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія "Філологія. Соціальні комунікації"*. 2020. Т. 31 (70). № 1 (1). С. 44–50. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/09>.
7. Кость Панас. Історія Української Церкви. Львів, 1992. 159 с.
8. Куньч З. Риторика: підручник / Зоряна Куньч, Галина Городиловська, Ірина Шмілик. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 496 с.
9. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / упорядник Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ "Академія", 2007. Т. II. 670 с.

10. Наконечна Г. В., Вознюк Г. Л. Явище плеоназму в нехудожньому перекладному тексті. *Український сенс*, 2018. С. 41–48.
11. Твори митрополита Андрея Шептицького. Пастирські послання до духовенства й вірних Станиславівської Епархії (1899–1904). Львів, 1935. С. 114–155.
12. Томенко П. П. Мовні особливості проповідей Блаженнішого митрополита Київського і всієї України Епіфанія. Магістерська робота. Чернівці, 2021. 77 с.
13. Франко І. Погане життя з нелюбом, п'яницею. URL: <https://www.i-franko.name/uk/Folklore/1882/ZhinochaNevoljaVPisnjax/PoganeZhyttjaZNeljubomPjanyceju.html> (дата звернення: 28.01.2026).

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Babych, N. D. (2009). Bohoslovskiy styl' ukrainkoï movy u konteksti stylistychnoi nauky: zbirnyk naukovo-dydaktychnykh prats [The Theological Style of the Ukrainian Language in the Context of Stylistic Studies: A Collection of Scientific and Didactic Works]. Chernivtsi: Bukrek. 214 p. [in Ukrainian].
2. Hirniak, S. P. (2014). Movni osoblyvosti pastyrskykh poslan i moralno-pastoralnykh prats Mytropolitya Andreia Sheptytskoho [Linguistic Features of the Pastoral Letters and Moral-Pastoral Writings of Metropolitan Andrey Sheptytsky]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Filolohichni nauky"*. № 76. Pp. 179–186. [in Ukrainian].
3. Hnatyuk, M. V. (2025). Dialekt yak instrument konfesiinoho stylu: mezhi mozhlyvostei (na materialy poslannia A. Sheptytskoho "Do moikh liubykh Hutsuliv!") [Dialect as an Instrument of Confessional Style: Limits of Its Potential (Based on A. Sheptytsky's Pastoral Letter "To My Beloved Hutsuls!")]. *Filolohichni chasopys. Uman*. № 2. Pp. 15–21. <https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2025.346954>. [in Ukrainian].
4. Hulyk, Yu., Levchenko, O. (2024). Korpusne modeliuвання evoliutsii movnoho stylu v pastyrskykh poslanniakh Andreia Sheptytskoho [Corpus-Based Modelling of the Evolution of Linguistic Style in the Pastoral Letters of Andrey Sheptytsky]. *Materialy konferentsii MTsND*. Kremenchuk. Pp. 218–219. [in Ukrainian].
5. Hulyk, Yu., Levchenko, O. (2024). Analiz linhvistychnykh osoblyvostei pastyrskykh poslan Andreia Sheptytskoho: perspektyvy korpusnoho doslidzhennia [An Analysis of the Linguistic Features of the Pastoral Letters of Andrey Sheptytsky: Prospects for Corpus-Based Research]. *Materialy konferentsii* [Conference Materials] *MTsND*. Kryvyi Rih. Pp. 350–352. [in Ukrainian].
6. Ilina, O. V. (2020). Movnostylistychni osoblyvosti konfesiinoho stylu ukrainkoï movy [Linguostylistic Features of the Confessional Style of the Ukrainian Language]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V. I. Vernadskoho. Seriya "Filolohiia. Sotsialni komunikatsii"*. Vol. 31 (70). № 1 (1). Pp. 44–50. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/09>. [in Ukrainian].
7. Kost, Panas. (1992). Istoriiia Ukrainkoï Tserkvy [History of the Ukrainian Church]. Lviv. 159 p. [in Ukrainian].
8. Kunch, Z. (2016). Rytoryka : pidruchnyk [Rhetorics: A Textbook] / Zoriana Kunch, Halyna Horodylovska, Iryna Shmilyk. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki. 496 p. [in Ukrainian].
9. Literaturoznavcha entsyklopediia (2007). [Encyclopedia of Literary Studies]. In 2 vol. / ed. by: Yu. I. Kovaliv. Kyiv: VTs "Akademiia". Vol. II. 670 p. [in Ukrainian].
10. Nakonechna, H. V., Vozniuk, H. L. (2018). Yavyshche pleonazmu v nekhudozhnomu perekladnomu teksti [The Phenomenon of Pleonasm in Non-Fiction Translated Texts]. *Ukrainskyi sens*. Pp. 41–48. [in Ukrainian].
11. Tvory mytropolitya Andreia Sheptytskoho. Pastyrski poslannia do dukhovenstva y virnykh Stanyslavivskoi Eparkhii (1899–1904) (1935). [Pastoral Letters to the Clergy

- and the Faithful of the Stanislaviv Eparchy (1899–1904)]. Lviv. Pp. 114–155. [in Ukrainian].
12. Tomenko, P. P. (2021). *Movni osoblyvosti propovidei Blazhennishoho mytropolyta Kyivskoho i vsiiei Ukrainy Epifaniia. Mahisterska robota [Linguistic Features of the Sermons of His Beatitude Epiphanius, Metropolitan of Kyiv and All Ukraine. Master's Thesis].* Chernivtsi. 77 p. [in Ukrainian].
13. Franko, I. *Pohane zhyttia z neliubom, pianytseiu [A Miserable Life with an Unloved Husband, a Drunkard].* URL: <https://www.i-franko.name/uk/Folklore/1882/ZhinochaNevoljaVPisnjax/PoganeZhyttjaZNeljubomPjanyceju.html> (reference date: 28.01.2026) [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 04.02.2026

Дата прийняття статті: 18.02.2026

Опубліковано: 27.02.2026